

DE BEURS VAN BERLAGE MET AAN DE KORTE ZIJDE BISTRO BERLAGE.

Kunstwerk Beurs van Berlage hotspot in monumentaal stadshart

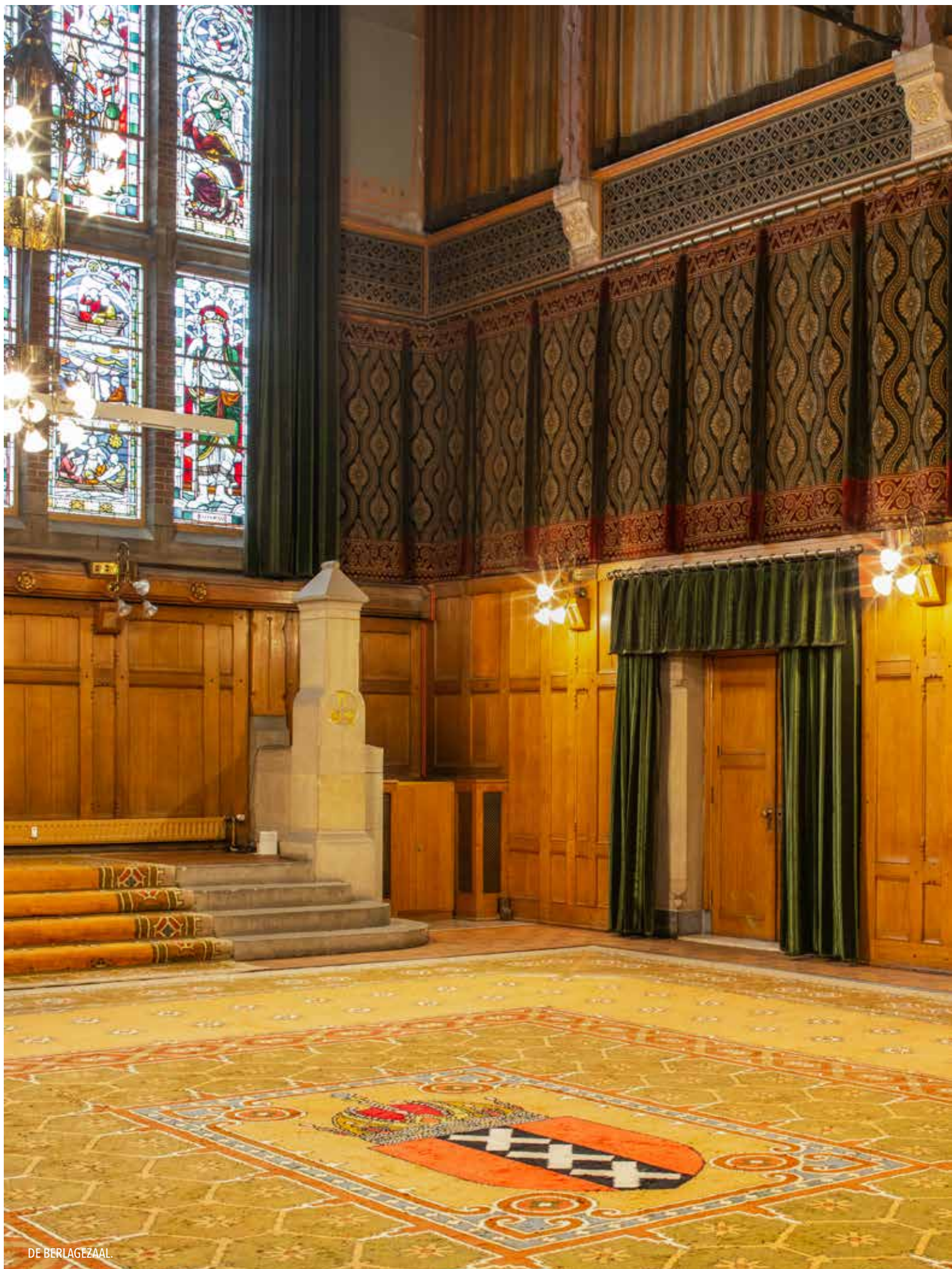
Het volkspaleis van Amsterdam

De Beurs van Berlage geldt terecht als niet te missen hotspot aan het Damrak in het monumentale stadshart van Amsterdam. Het iconische, bakstenen gebouw vierde in 2018 zijn 115-jarig jubileum.

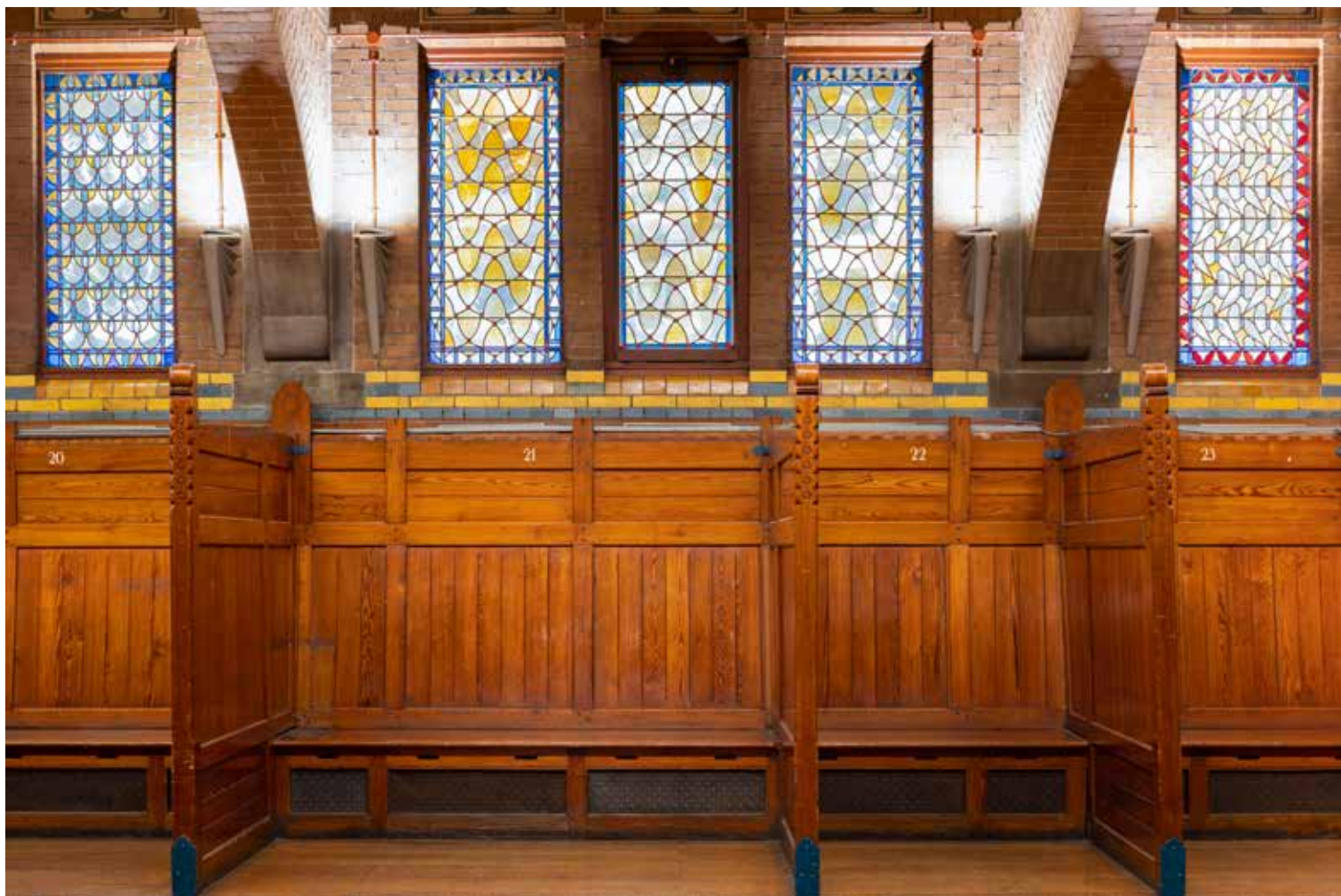
TEKST: **ELS HÖFTEN**

FOTOGRAFIE: **SUZAN BAARS**

DE BERLAGEZAAL.

De afgelopen jaren stonden in het teken van een grootschalig herontwikkelings- en restauratieproject. Anno nu is de Beurs een 5-sterren locatie voor congressen, evenementen, tentoonstellingen en ontmoetingen.

Bovendien zijn er twee restaurants, een Seats2meet, de Super Store van Tony Chocolonely, fietsverhuur en bagage opslag en twee escape rooms die het hele jaar te bezoeken zijn. Daarmee is de visie van architect Hendrik Petrus Berlage verwezenlijkt: de Beurs als volkspaleis van Amsterdam.

Roerige tijd

Het rijksmonument verrees in een roerige tijd. Eind 19e eeuw was een periode van economische bloei, 's lands hoofdstad zette zich weer op de kaart als internationale handelsstad. Tussen 1850 en 1900 verdubbelde het aantal inwoners. Het betekende dat het stadsbestuur snel mee moest ontwikkelen. Tot de projecten uit die tijd behoort het dempen van het Damrak.

De toenmalige beurs van Amsterdam voldeed niet langer aan de eisen. Reden voor de plaatselijke overheid in 1884 een prijsvraag uit te schrijven voor het ontwerpen van een nieuw bouwwerk.

Prijsvraag

Voor de competitie bleek opmerkelijk veel animo: de gemeente ontving welgeteld 199 inschrijvingen. Vijf architecten mochten hun ontwerp herzien. Het winnende ontwerp van H.P. Berlage en Th. Sanders was een ervan.

Het duurde echter nog geruime tijd tot een definitief besluit genomen werd. Pas in 1898, veertien jaar na het uitschrijven van de prijsvraag, kon met de bouw van de Beurs een begin worden gemaakt.

Inspiratie

Berlage deed zijn ideeën voor het ontwerp vooral op in Italië. In 1879 reisde hij erheen voor studie.

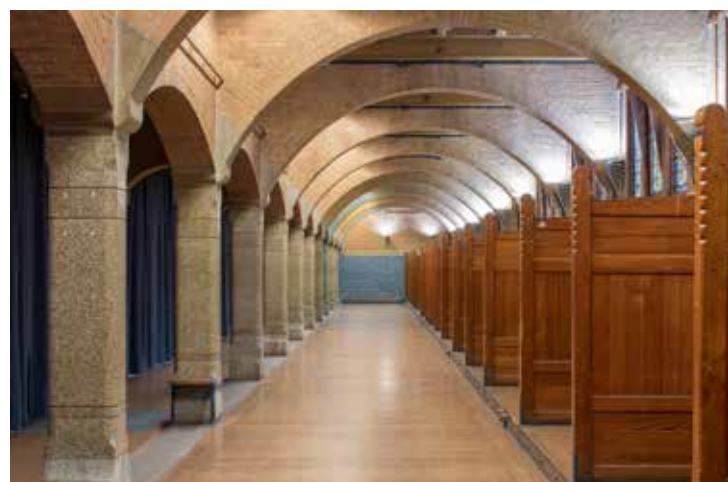
De bevoegen stedenbouwkundige liet zich ter plaatse inspireren door indrukwekkende gebouwen, vrijwel geheel opgetrokken uit metselwerk van baksteen. Zo bezocht hij o.a. het Palazzo Vecchio in Florence, het Palazzo Pubblico in Siena en het Pantheon in Rome.

Idealen

Dat Berlage, overtuigd socialist als hij was, überhaupt besloot mee te doen met de ontwerprijvraag was opvallend.

De man droomde van een samenleving waarin iedereen gelijk is. Naar zijn inzicht zou het kapitalisme geen lang leven

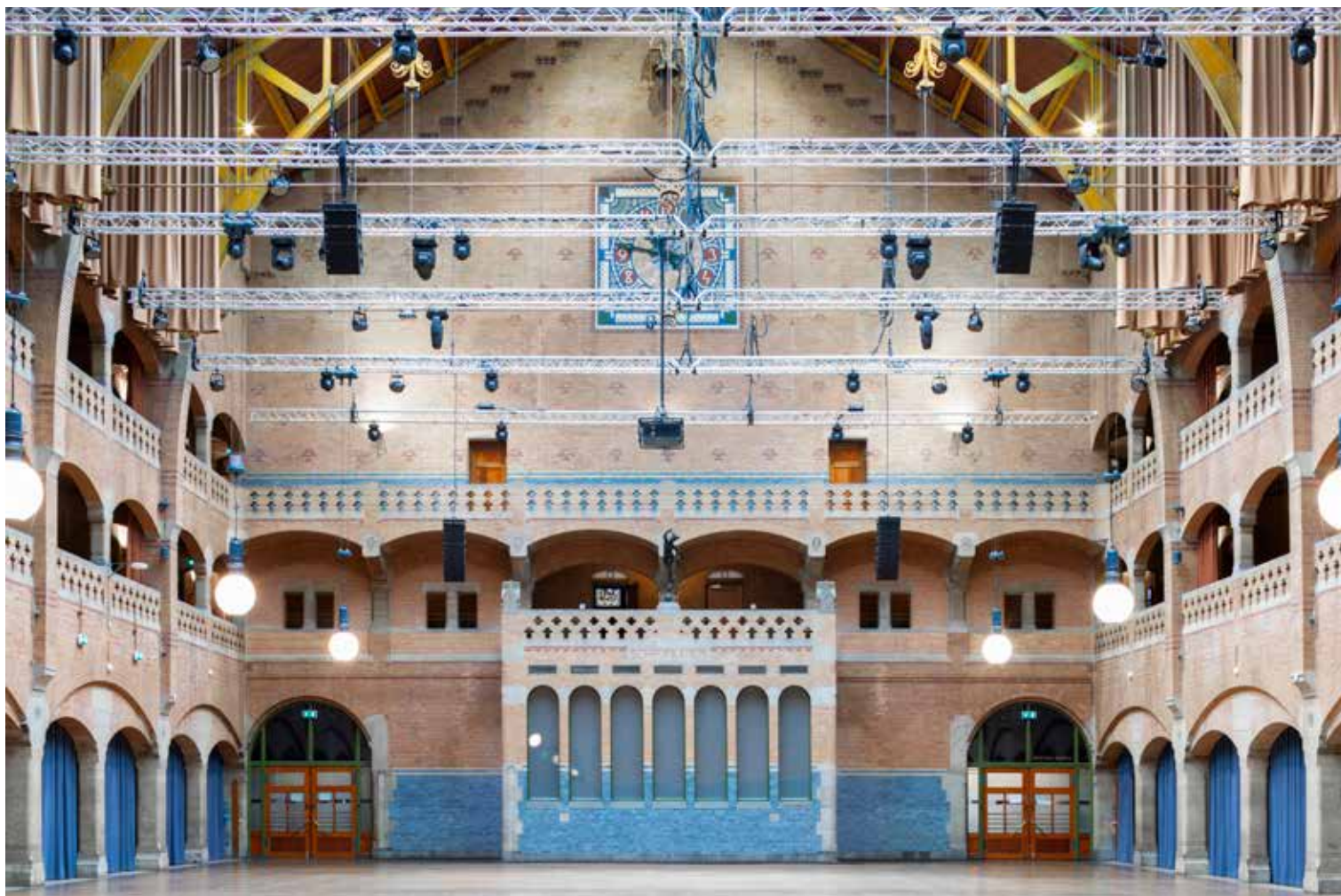
DE BEURSBANKEN IN DE GROTE ZAAL MET HET NOG ORIGINELE GLAS IN LOOD.

DE BEURSBANKEN MET LINKS DE NATUURSTENEN PILAREN.

ZIJAANZICHT VAN DE GROTE ZAAL.

beschoren zijn. Weliswaar ontwierp hij een beurs, maar in zijn achterhoofd moest het een gebouw zijn dat kan dienen als volkspaleis.

Ontwerp

Bij aanvang van de bouw was aan het originele ontwerp uit 1884 veel veranderd. Tal van decoraties verdwenen in het ronde archief. Die pasten volgens Berlage niet langer in de tijdsgeest.

In de moderne tijd ontbrak het mensen naar zijn inzicht bovendien aan tijd een architectonische vorm te bestuderen. Het ontwerp van een gebouw moest dan ook in een oogopslag op te nemen zijn en eenheid uitstralen. Zodra de arbeiders de macht hadden, zou de rol van de ontwerper drastisch veranderen, heette het. De schoonheid in architectuur, aldus Berlage, zou dan gezocht moeten worden in de compositie van details, niet in dure versieringen. 'Eenheid in veelheid', luidde het motto.

Materiaal

De bakstenen die gebruikt zijn bij de bouw van de Beurs zijn vervaardigd van Nederlandse klei. Het materiaal isoleert goed en was destijds aan te schaffen tegen een lage prijs.

De keuze voor bakstenen was echter niet enkel gebaseerd op praktische overwegingen. Berlage was evenzeer gecharmeerd van het materiaal vanwege sociale en filosofische overtuigingen. De stedenbouwkundige ervoer schoonheid in de manier waarop 'de stenen samen een eenheid vorm-

den'. Wat hem betreft was dat de praktische uitvoering van het principe dat hij die geen macht heeft als individu, wel invloed kan uitoefenen als onderdeel van de massa.

Thema

Berlage zag het neer te zetten bouwwerk dan ook als een project waarin hij zijn socialistische ideeën tot uiting kon brengen. Hij koos Albert Verwey als zijn compagnon. Samen omarmden ze de Nederlandse handelsgeschiedenis als thema. Verwey kreeg de verantwoordelijkheid voor het decoratieprogramma. Dat was veelal gebaseerd op hun gedeelde idealen van een klasseloze samenleving. Zelf schreef Verwey achttien kwatrijnen die nu op verschillende plekken in het gebouw terug te vinden zijn.

Gesamtkunstwerk

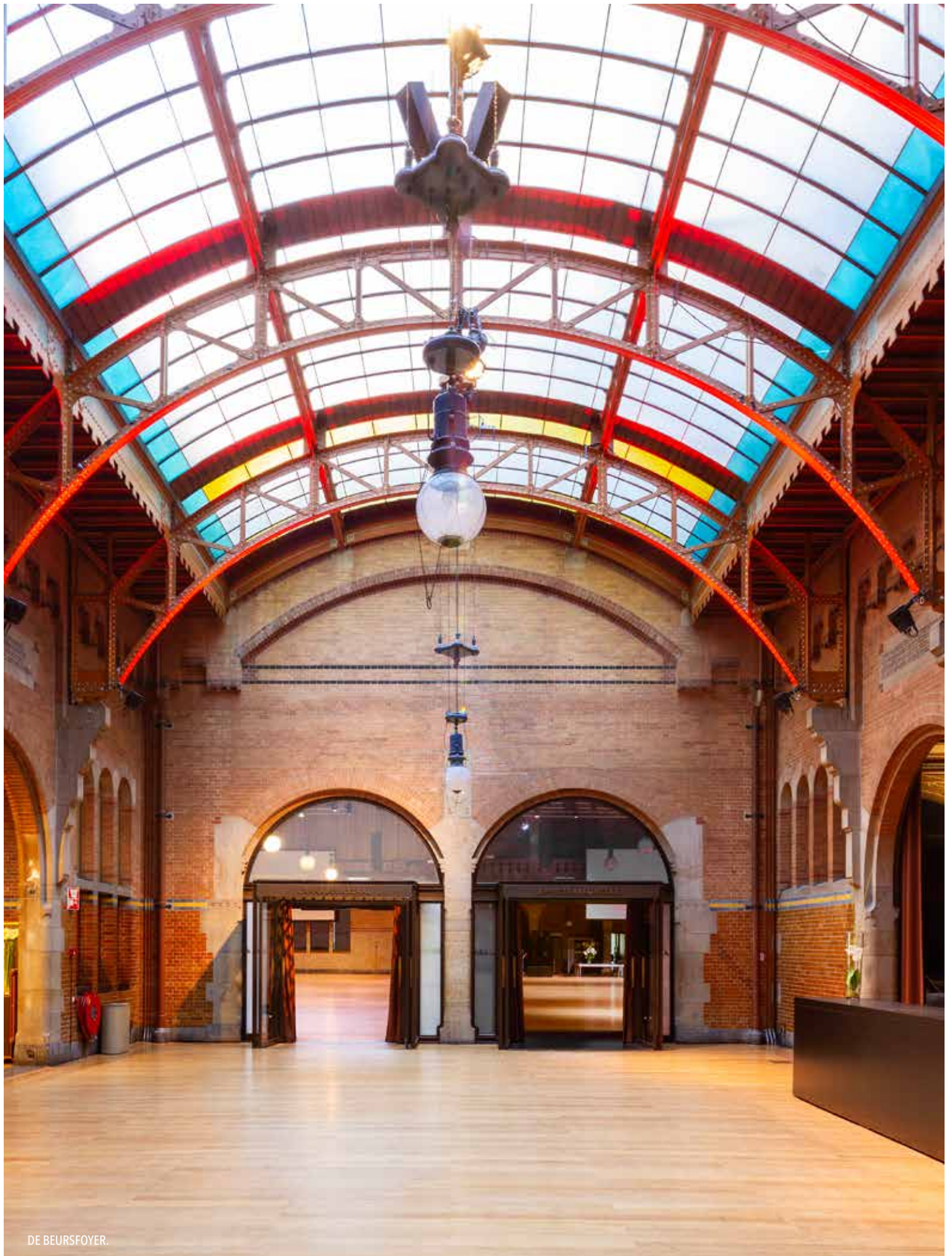
Diverse andere kunstenaars waren betrokken bij de totstandkoming van *Gesamtkunstwerk* de Beurs.

Beeldhouwer Lambertus Zijl bijvoorbeeld was verantwoordelijk voor sculpturen. Hij maakte onder andere een ram en een olifant in de doorgang naar de Grote Zaal, en het reliëf van terracotta in de Grote Zaal. Beeldend kunstenaar Jan Toorop op zijn beurt creëerde voor diverse ruimtes tableaus en keramische friezen. Ook Richard Roland Holst, Antoon Der-

DE GROTE ZAAL VANAF DE NOORDZIJDE.

MERCURIUS STAAT BOVENOP DE SCHRIJFKAMER EN WAAKT OVER DE GROTE ZAAL.

DE BEURSFoyer.

kinderen en Joseph Mendes da Costa droegen bij aan het decoratieprogramma.

Grote Zaal

De Grote Zaal is, logischerwijs, de grootste ruimte in het gebouw, én in het centrum van Amsterdam. Het dak is een gedragen constructie van glas op metalen dakspanten. Hoewel de muren van metselwerk zijn, heeft de ruimte door lichtinval door het dak een open uitstraling. Aan weerszijden zijn de originele beursbanken nog te zien. Aan de zuidkant waakt het beeld van Mercurius, god van handelaren én criminelen.

Graanbeurszaal

De Graanbeurszaal geniet een bijzondere lichtinval. Door middel van een zaagtand dak en ramen aan de noordzijde is sprake van louter noorderlicht, nodig om het graan zo goed mogelijk te kunnen keuren. Jan Toorop creëerde voor de ruimte een keramisch fries, dat de verschillende stadia van graanhandel, van korrel tot brood, afbeeldt.

Effectenbeurszaal

Toorop was ook voor de Effectenbeurszaal verantwoordelijk voor het keramisch fries, dat verschillende vormen van arbeid laat zien. Zo zijn er mijnwerkers, vissers en boeren. Het werk wordt daarom ook wel beschouwd als eerbetoon aan de handwerkslieden.

Berlage Zaal

In de Berlage Zaal valt op dat de inrichting totaal verschilt

van de rest van de Beurs. In de oorspronkelijke vergaderzaal van de Kamer van Koophandel vergaderde af en toe ook de Amsterdamse gemeenteraad.

Berlage vond het gepast de ruimte extra allure te geven. Antoon Derkinderen kreeg de taak de ruimte te decoreren. Door de houten lambrisering, de statige glas-in-lood ramen en het opvallende vloerkleed creëerde de kunstenaar een chique sfeer.

Nu

De Beurs van Berlage heeft zich zoals gezegd ontwikkeld tot 5-sterren locatie voor congressen en tientallen evenementen.

De exploitatie van de zalen is uitgebreid met de verhuur van kantoren, subzalen, cafés en winkels. Daarnaast herbergt het souterrain twee tentoonstellingsruimtes met vrijwel continu exposities. Daardoor is de Beurs van Berlage het hele jaar door te bezoeken. Iedereen kan genieten van het indrukwekkende kunstwerk dat de begenadigde architect ooit bouwde.

GALERIJ AAN DE ZUIDZIJDE VAN DE GROTE ZAAL.

SCULPTUUR VAN EEN OLIFANT IN DE BEURSFoyer, GEMAAKT DOOR BEELDHOUDER LAMBERTUS ZIJL.